

Biarincová, Patricia

Globálna edukácia v dobe kultúrnych premien a výchova prostredníctvom umenia

Prace Naukowe AJD. Pedagogika 20, 65-74

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Patricia BIARINCOVÁ

Globálna edukácia v dobe kultúrnych premien a výchova prostredníctvom umenia

Úvod

Súčasná explózia informačných a komunikačných technológií pohltila všetky oblasti života. Vznik globálnych informačných systémov umožňuje šírenie všetkých druhov informácií v obrovskej mierke. Takéto spoločenské podmienky si vyžadujú nepretržité vzdelávanie, ono sa stáva nástrojom pre tvorbu ľudského kapitálu. Z toho vyplýva potreba celoživotného vzdelávania (*life – long*), vzťahujúca sa na všetkých členov spoločnosti.

Výtvarná výchova so svojimi možnosťami má jedinečné poslanie v edukačnom procese, umožňuje človek prostredníctvom umenia neustále sa vzdelávať a sebzdokonaľovať v súlade s potrebami spoločnosti, utvárať vzťah k národným hodnotám a tradíciám, čo je dôležité pre zachovávanie kultúrnej identity v európskom kontexte¹.

Výchova umením cez umenie je cesta, ktorá nám utvára kontakt s minulosťou ale aj so súčasnosťou spolu s pohľadom do budúcnosti v duchu multi-kultúrnych premien v dobe globalizačných tendencií. Umenie spája národy a nevytyčuje hranice medzi nimi, vždy bolo a ostane internacionálne.

Umenie v živote človeka má mnoho funkcií. Podstatnou a v živote nevyhnutnou funkciou v procese socializácie a enkulturácie je umenie ako prostriedok poznania a umenie ako prostriedok komunikácie. Získavanie poznania cez umenie je charakteristické prirodzenosťou vyplývajúcou z podstaty umenia. Umenie je vo svojej podstate sociálnym fenoménom². Je vyprodukované spoločnosťou a pre spoločnosť určené, môžeme povedať konzumované.

¹ Pozri J. Kotásek, *Moderní školy budoucnosti*, „Pedagogická Revue“ 2003, roč. 55, č. 1, s. 5–19.

² Pozri <http://pdfweb.truni.sk/e/ekripta/guillaume-kovacova-skripta.pdf>.

1. Globalizácia

Globalizácia patrí k modernej histórii ľudstva. Od 70-tých rokov 20. storočia začali prebiehať procesy nekontrolovateľné procesy, ktoré svojím objemom zachvátili celý svet. Medzinárodné korporácie, transakcie, masovokomunikačné prostriedky, satelity, masová turistika, rozvoj masovokomunikačných systémov, internet, spôsobuje, že svet sa globalizuje. Ekonomická technologická globalizácia priniesla problémy v živote človeka. Problémy zachovania mieru, bezpečnosti, zachovania životného prostredia, ľudských práv, nerovnomernosť rozdelenia bohatstva, rast sociálneho napätia, terorizmus. Riešenie problémov politici vidia v ekonomickom raste, v náraste domáceho produktu, to vyžaduje neustály rast spotreby, čo ale nemusí znamenať zlepšenie životných podmienok. Svetové spoločenstvo preto od roku 1991 apeluje na ľudstvo a hovorí o potrebe zabezpečenia trvalo udržateľného rozvoja, ide rast kvality života. Udržanie a zvyšovanie kvality života súvisí a závisí od udržateľného rozvoja človeka. Štáty sveta by si mali uvedomiť akú úlohu hrá v moderných ekonomikách kultúra a globálny priemysel.

Procesy globalizácie prinášajú neustále zmeny v živote človeka, tiež označované ako kríza človeka súčasnej doby. Nastáva posun hodnôt a konzum sa stáva dominantným prvkom života jedinca.

Globalizácia vedie v národno-kultúrnej oblasti k unifikácii, ktorá je výslednicou expanzie mestskej a industrialnej kultúry a komodifikácie kultúrnych artefaktov, takýto proces smeruje ku strate národnej kultúrnej identity, ktorá nemôže byť nahrádzaná kultúrnou formou typu „world music“. V oblasti estetiky sa postmoderný svet neustále estetizuje. Presýtenosťou produktov sa stáva znečitliveným voči produktom globálnej civilizácie, ktorá sa prejavuje svojou osobitou estetikou, (môžeme sa vyjadriť slovami Wolfganga Welscha anestetikou), čo sa v konečnom dôsledku vedie k presýtenosti estetických obrazov, nastáva situácia kedy dochádza k nemožnosti rozpoznať čo je umenie a čo je gýč³.

Kríza hodnôt v spoločnosti sa dotýka aj výtvarného umenia. Umenie v dejinách vždy dokázalo reflektovať na problémy prebiehajúce v spoločenstve ľudí, či sa jednalo o väčší alebo menší okruh záujmu. Kultúrna komunikácia a vzdelávanie v oblasti výtvarného umenia sa rozšírila o možnosti nových médií internetu a masovokomunikačných prostriedkov.

Dnes už ľudia nemusia cestovať za umením ono samé prichádza k nim. Virtuálna realita je súčasťou nášho života, tak ako virtuálna návšteva múzea, či galérie. Umožnenie vzhliadnutia umenia touto formou môže človeka obohatiť, ale na druhej strane ochudobniť o atmosféru galérie, či múzea. Masová komu-

³ Pozri V. Mezřický, *Globalizace*, Portál, Praha 2003.

nikácia môže prispieť ku kvalitnejšiemu životu, ale neumožní adekvátne vzdelávanie na každej úrovni.

Vizuálne médiá dnes vo veľkej miere vnucujú videnie sveta. Obrazy sa stávajú nadradenými nad slovami, vďaka vizuálnej schopnosti. Odborníci ale varujú pred vizuálnou explóziou. „Kumulovanie intelektuálneho bohatstva a technický pokrok súčasnej civilizácie prinášajú so sebou nové trendy. Aby sa jedinec i celá spoločnosť dokázali s nimi vyrovnáť, to vyžaduje rozvíjať a kultivovať videnie, vizuálne vnímanie a predstavivosť”⁴. Celé umenie a vizualita sú abstrakciou reálneho sveta.

2. Globálna výchova a výtvarná edukácia

Globálna alebo holistická (*holom* – grécky, ‘celok’) výchova je charakteristická celistvosťou, ktorou pristupuje k výchove človeka. Jej všeobecným cieľom je pripraviť žiakov a študentov pre život v 21. storočí. Teoretický základ vznikol v osemdesiatych rokoch dvadsiateho storočia. Vzhľadom k tomu, že sa jedná o pomerne novú koncepciu vyučovacieho procesu jej zavádzanie do edukačnej praxe je postupné, vďaka prudkému nástupu informačných a komunikačných technológií sa tento proces zrýchlil.

Hlavným cieľom globálnej výchovy je výchova jedinca rešpektujúceho každého človeka ako jedinečnú osobnosť bez rozdielu kultúrneho či národného, nezávisle od náboženského alebo svetonázorového vyznania. Zameriava sa na:

- „1. Rozvoj globálnej, to je celej osoby (nielen intelektuálne, ale aj motivačnej, citovej, vôľovej, i telesnej sféry) žiaka.
2. Pochopenie globálneho charakteru sveta a úlohy žiaka v ňom”⁵.

Globálna výchova neobsahuje konkrétne metódy a úlohy, skôr sa sústreďuje na stanovenie cieľov, ktoré by mal učiteľ premeniť na postupy a úlohy. Hlavným reprezentantom globálnej výchovy je „globálna aliancia pre transformáciu výchovy” – GATE. Jej základné myšlienky a princípy je možné uskutočňovať a praktizovať aj prostredníctvom výtvarnej edukácie:

- *vzdelanie pre človeka* – človek je viac ako občan, výchovou si utvára hodnoty vzťahové, toleranciu k iným kultúram, spoznávaním cez umenie a dejiny umenia, tvorením tematických prác ako sú láska, harmónia v rodine, spoločensťve, ľudstve,
- *rešpektovanie jedinečnosti žiaka* – výtvarná edukácia priam stavia na jeho zvláštnosti, schopnostiach, nadaní, talente, tvorivosti a individuálnych vlastnosti osobnosti,

⁴ B. Šupšaková a kol., *Vizuálna kultúra v škole*, Digit, Bratislava 2004.

⁵ I. Turek, *Didaktika*, Iura Edition, Bratislava 2008, s. 338.

- *centrálne úloha skúsenosti* – žiaci sa učia aj na základe skúseností, vlastnou tvorivou činnosťou, ktorá sa považuje za najefektnejšiu a najtrvalejšiu. Kladený je dôraz na sebaopoznávanie prostredníctvom výtvarných aktivít a na schopnosti spolupracovať na spoločných projektoch,
- *holistické vzdelanie* – rozvoj všetkých schopností najrozmanitejšími spôsobmi a po celý život, toto vo veľkej miere umožňuje práve výtvarná tvorba, človek môže aktívne tvoriť celý život a na základe toho sa aj vzdelávať,
- *sloboda výberu* – pri výbere témy výtvarného diela je potrebné učiť sa rozhodovať, argumentovať pri konfrontácii so spoločnosťou, nieť zodpovednosť za rozhodnutie pri výpovednej úlohe vytvoreného diela, sloboda výberu sa rovná neseniu zodpovednosti za spätnú väzbu a reakciu na produkt tvorby respektíve výtvarné dielo,
- *nová úloha učiteľa* – vyplýva z predchádzajúcich riadkov to znamená, že učiteľ je partner a empatický sprievodca, ktorý rešpektuje dieťa, jeho osobitosti. Na základe akceptácie ho odporuje v jeho individuálnom rozvoji, prostredníctvom výtvarnej výchovy mu umožní osobnostný rast,
- *vzdelávanie ako participácia na demokracii* – slobodné a demokratické rozhodovanie v školskom kolektíve, komunikácia, rešpektovanie dohodnutých noriem a zásad spoločne stanovených, spôsobilosť diskutovať, vytvárať kompromisy sa môže vzťahovať na spoločne vytvorené výtvarné dielo, výtvarný projekt,
- *vzdelávanie pre globálne občianstvo, multikultúrna edukácia* – úcta k rozmanitosti kultúr, tolerancia, spoznanie kultúr prostredníctvom umenia a spôsob spolužitia vedľa seba množstva rôznych umelcov a umeleckých smerov, úcta k hodnotám kultúr ľudí je možná prostredníctvom výtvarnej edukácie v procese zoznamovania sa s umením iných etníc, národov,
- *vzdelanie pre gramotnosť Zeme* – okrem primárnej gramotnosti je potrebná aj komunikácia s prírodou, tvorba životného prostredia pre trvalé udržateľný rozvoj na Zemi, enviromentálna výchova, využívanie druhotných surovín a separovaného odpadu sa dá tematicky spracovať na hodinách výtvarnej výchovy. Sekundárna gramotnosť – učenie sa cudzích jazykov, terciálna gramotnosť – komunikácia prostredníctvom internetu a komunikačných prostriedkov, vďaka týmto médiám sa dnes každý môže stať „umelcom“ v oblasti mail artu a e-mail artu, v dnešnej edukácii v oblasti výtvarnej výchovy patrí práca s novými médiami k súčasť obsahu vzdelávania,
- *duchovný rozmer v edukácii* – budovanie vzájomnej úcty, porozumenia, empatie, spolupráce, pomoc postihnutým a chudobným tento výchovný rozmer, výtvarná edukácia sprostredkúva tematickými prácami koncepčne zameranými na túto oblasť výchovy

3. Multikultúra a jej rozvoj prostredníctvom umenia

Postmoderná edukácia má svoj dosah aj na oblasť kultúry a multikulturality. Globalizačnými tendenciami vo svete dochádza ku stretu rôznych kultúr. Multikultúra nie je problém minorít, etník, národov existujúcich vedľa seba, jedná sa o problém prijímania, či neakceptovania, alebo odmietania kultúr šíriacich sa aj prostredníctvom médií. Multikultúrnosť znamená rôznosť kultúr, ich prejavy v správaní, tradície, hodnoty, ale aj spôsob spoluzitia, vzájomné rešpektovanie sa a vzájomné vedľa seba spolunažívanie. Multikulturálna výchova je potrebná pre vytváranie a fungovanie pluralitnej spoločnosti. Kultúru a multikultúru môžeme úspešne rozvíjať prostredníctvom výchovy umením.

Pod pojmom kultúra a sociálne prostredie rozumieme celé dianie v sociálnej sfére. Jediniec vplyvom svojej kultúry získava niečo jedinečné, prejavujúce sa vo fungovaní v spoločnosti, v ktorej jediniec podlieha pôsobeniu zo strany sociálnej interakcie. Vzťah jedinca a kultúry môžeme charakterizovať ako obojstranný vzájomne pôsobiaci. Kultúra danej spoločnosti je ovplyvňovaná aj rôznymi kultúrnymi skupinami. Samotná kultúra je tvorená *explicitnou* a *implicitnou* zložkou.

Explicitná kultúra vplýva na činnosť ľudí prejavuje sa typickým vzorom v správaní etnického celku, je viditeľná v správaní sa ľudí na verejnosti, ide o umelecké, pracovné výkony, rituály, jazyk, spôsob komunikácie a podobne. *Implicitná kultúra* je definovaná ako modálne pozadie, postoj v spoločnosti, interpersonálne znaky, predstavujúce súbor názorov, postojov osobnosti jedinca⁶.

Aby sme sa vyhli problémom vznikajúcim pri strete jednotlivých kultúr nutná je vzájomná tolerancia a tiež multikultúrna výchova, ktorá pomôže k pochopeniu a uvedomeniu si jedinečnosti jednotlivých kultúr v európskom i svetovom kontexte. Tu je základ akceptácie a následne spolunažívanie kultúr. Poskytovaním informácií o kultúrach nás vedie k všeobecnému porozumeniu, schopnosti akceptovať rôzne hodnoty, k tolerancii a k spolunažívaniu bez predsudkov a diskriminácií. Multikultúrna výchova má snahu vychovať interkultúrneho jedinca, ktorý v existujúcej spoločnosti dokáže hľadať kompromisy a spoločné najlepšie riešenia pri vzájomnom stretnutí kultúr.

Práve umenie môže efektívnym spôsobom, prostredníctvom estetického a zážitkového vnímania umeleckých diel, pôsobiť ako nositeľ multikultúrnej výchovy. Mnohovýznamnosť a mnohotvárnosť umenia predstavuje spektrum aktuálnych tém, ktoré je možné prostredníctvom výtvarnej edukácie vhodne prepojiť s multikultúrnou výchovou. Prostredníctvom výchovy k umeniu sa žiaci môžu zoznámiť s umeleckými dielami, získajú pohľad na rôzne druhy umeleckých produktov, spôsobov stvárnenia a interpretácie skutočnosti. Dokážu vnímať a prežívať umelecké diela.

⁶ Pozri B. Šupšáková a kol., *Vizuálna kultúra v škole*, Digit, Bratislava 2004.

Keďže umenie je samé o sebe multikultúrne je aj nositeľom umeleckej tradície, hodnôt kultúrneho dedičstva a zároveň aj sprostredkovateľom súčasného umenia. Pôsobením multikultúry sa rozvíja a obohacujú možnosť tvorivej sebarealizácie jedinca. Podnety, ktoré poskytuje umenie vytvára možnosť formovania postojov detí k iným kultúram a ponúka možnosť neobmedzeného žriedla inšpirácie k samotnej tvorbe. Vytváraním vzťahu ku rôznym kultúram, minoritám, nadobúda jedinec schopnosť akceptovať špecifiká nielen v oblasti umenia, ale aj v oblasti každodennej existencie.

V súvislosti s postmodernou dobou treba spomenúť krízu výchovy a vzdelávania a tiež krízu školy, inštitúcie u ktorej sa prejavuje zo strany spoločnosti nedôvera v oblasti výchovných cieľov. Súčasnú tendencie vo vzdelávaní by mali byť smerované k určitým cieľom, ale tie nie sú pevné stanovené.

Koncepcií postmoderných výchovných programov je mnoho. Podľa bádateľov postmodernizmu by sa pri stanovovaní vzdelávania mali brať do úvahy tieto kontexty:

- populárnej kultúre vrátiť konštruktívnu hodnotu vo výchove,
- správovalať lokálne formy poznania,
- priznať jednotlivcom právo na výber spôsobu života aj so zodpovednosťou zaň,
- dovoliť sebaurčenie vlastnej identity,
- reklamu a módu zbaviť moci a maximalizovať spôsoby hľadania vyjadrenia⁷.

Ideálom by bolo zabezpečiť rôzne výchovy s rešpektovaním individuálnych potrieb jedinca.

Tendencie v oblasti výchovy smerujú k výchove človeka, ktorý sa vie zorientovať v zmesi multikultúrnych a globálnych vplyvov, schopný humanisticky uvažovať a konať. Jedinec, ktorý sebarozvojom duševných schopností smeruje k harmónii s prírodou a svetom. Život človeka je ovplyvňovaný biologickou, spoločenskou, osobnostne – kultúrnou dimenziou. V praxi to znamená, že človek môže existovať len v prírodnom prostredí, ako biologický druh, ale je závislý na prostredí vytváranom ľuďmi čiže sociálno-spoločenskou pôsobnosťou. Človek žijúci v spoločnosti je ňou ovládaný systémom mocenských vzťahov, noriem a tiež komunikačnými prostriedkami. Preto ak má „človek zostať človekom, musí svoj vzťah k svetu vždy znova a znova riešiť tvorivými činmi. To je osobnostná, kultúrna dimenzia jeho života, je to vzťah človeka k sebe samému“⁸.

Sebarealizácia, sebauspokojenie a sebazdokonaľovanie prostredníctvom tvorivých činností vedie k pocitu úplnosti a šťastia. Zmyslom výchovy je plnohodnotná osobnosť autentická, tvorivá, slobodná, zodpovedná, totálna a celistvá.

⁷ Pozri B. Šliwersky, *Súčasnú teóriu a smery vo výchove a vzdelávaní*, Verbum, Ružomberok 2009.

⁸ Pozri B. Kosová *Zmysel života a ciele výchovy*, „Pedagogická revue“ 1993, 45, č. 5–6, s. 242.

Tvorivá činnosť je výnimočná pre existenciu ľudstva, je to aktivita ktorá podnietila vývoj spoločnosti a umožnila človeku prekonávať seba a tým mu dala možnosť stať sa plnohodnotnou osobnosťou. Na základe týchto skutočností je možné určiť ciele výchovy a ich formulácie⁹.

Podstata výchovy vo vzťahu človeka k spoločnosti by mala byť nasmerovaná k hodnotám, ktoré sú potrebné pre jeho budúcnosť a pre budúcnosť celej spoločnosti. V súčasnom pluralitnom systéme edukácie princípy výchovy vychádzajú z uznávania jedinečnosti človeka a individuálnosti ľudského učenia sa¹⁰.

4. Umelecká edukácia vychádzajúca z potrieb spoločnosti

Aby sa jednotlivец mohol začleniť do spoločnosti musí ovládať komunikáciu univerzálnym jazykom a tiež nadobudnúť určitý stupeň gramotnosti. V dnešnej dobe čoraz viac prijímame zobrazovanie informácií v podobe zrakového vnímania. Vizualne čítanie výtvarného diela vyžaduje vlastné uvažovanie jedinca.

Edukácia v oblasti vizuálnych médií je v súčasnej dobe multikultúrnej spoločnosti dôležitá, pretože vizuálna gramotnosť a vizuálna inteligencia umožní univerzálnym spôsobom komunikovať. Na základe toho môžeme porozumieť kultúram. Aby to tak bolo je potrebné poskytnúť všetkým ľuďom systematické vizuálne vzdelanie (cez umenie, dizajn, remeslá, multimédiá a iné). Ovládanie moderných technológií s porozumením na základe vizuálno-estetického vzdelávania je úloha, pred ktorou stojí výtvarná edukácia v dobe globalizácie.

Vo všeobecnom vzdelávaní výtvarná výchova sprostredkuje poznatky o výtvarnom umení (začleňujeme doň aj ľudové umenie), ktoré je chápané ako spoločensky závažné a zároveň determinujúce.

Umenie, dejiny umenia, múzeá umenia plnia a plnia formatívnu funkciu vo vzdelávacích systémoch moderných národov. Umelecké vzdelávanie plní formatívnu úlohu pri výchove jedinca. Činnosť charakter výtvarnej výchovy (rozvoj zručnosti) má vplyv na rozvíjanie osobnosti dieťaťa najmä v psychickej oblasti, emocionálnej v oblasti, psychoterapeutickej oblasti a sebarealizačnej oblasti.

Výchovu prostredníctvom umenia treba chápať ako proces vzdelávania, kedy si jedinec osvojuje výtvarný jazyk, vyjadrovací znakový systém umenia, ale aj osvojovanie si poznatkov o umení z teoretickej a praktickej oblasti.

Výtvarný jazyk je nástrojom tvorby umeleckého vyjadrovania a ten je nutné sa naučiť. Je prirodzené, že výtvarný jazyk sa vplyvom doby a rôznych kontextov mení stále mení. Spoločenské a kultúrne chápanie výtvarnej výchovy je založené na osvojení si vizuálnej gramotnosti jedinca, ktorý vie prečítať „kód

⁹ Pozri B. Kosová *Zmysel života a ciele výchovy*, „Pedagogická revue“ 1993, 45, č. 5–6, s. 241–252.

¹⁰ B. Kosová, *Globálne sociálne a kultúrne determinanty edukácie*, „Acta Humanica“ 2009, 3.

diela”. Osvojovanie a rozvoj vizuálnej gramotnosti je podmienené kognitívnou a receptívnou zložkou výučby.

Na základe týchto potrieb sa výtvarná edukácia prepája s možnosťami, formami a metódami, výučby galerijnej edukácie. Tá veľkou mierou prispieva ku komunikačnej možnosti a ku kontaktu s vysokým umením pre širokú verejnosť. Takýto kontakt je potrebný, pretože len kultúrne kompetentný jedinec, môže uvažovať v intenciách požadovaných v súčasnej komunikácii. Rozvíjaním univerzálneho jazyka dochádza k možnosti porozumeniu a komunikácii v rôznych oblastiach médií a tiež ku kreatívnemu, tvorivému vyjadrovaniu prostredníctvom umenia.

Výtvarné umenie vo vzájomnom aktívnom vzťahu s výtvarnou edukáciou ponúka priestor na výchovno-vzdelávaciu aktivitu a to vo viacerých rovinách:

- slúži ako prostriedok poznania a komunikácie,
- poznávaním artefaktov a umeleckých foriem vznikajú podmienky pre rozvoj a formovanie osobnosti dieťaťa,
- rozvíja vizuálne vnímanie a celkovú kultivovanosť,
- je zdrojom duchovného poznania a emočnej oblasti,
- je súčasťou socializácie a rozširovania si obzoru.

Vzťah výchovy a umenia prebieha v dvoch rovinách:

1. výchova k umeniu,
2. výchova umením

Výchova k umeniu sa zameriava na kontakty s umením a na proces jeho vzniku a vývoja. Na kontakt s umelcami a umeleckými dielami. Snaží sa o vytváranie záujmu a vzťahu k umeniu, rozvoj vkusu a tiež rozvíjanie jedincových schopností. Je napojená na výtvarné umenie, ktoré tvorí zdroj duchovného poznania a kultivácie, rozvíja prioritne esteticko-výtvarnú identitu výtvarnej výchovy.

Výchova umením sa podieľa na komplexnom formovaní a rozvíjaní osobnosti prostredníctvom umenia. Zameriava sa na procesy poznávania, kde dieťa je tvorca a vnímateľ výtvarného prejavu. Jej cieľom je naplniť estetické potreby jedinca a jeho osobnosť po stránke estetickej, sociálnej, kognitívnej. Pri výchove umením zohráva dôležitú rolu kvalita videnia, ktorá podmieňuje výtvarnú tvorivosť detí. Prvoradá je stimulácia a rozvoj vnímania, ďalej znalosť výtvarných pojmov, následná skúsenosť s výtvarnými výrazovými prostriedkami vo vlastnom výtvarnom procese.

Sprostredkovanie umenia v galériách a múzeách chápeme ako jednu z možností vzdelávania mladého človeka pod odborným vedením lektora, či pedagóga formou koncepcií, programov a projektov. Tie rozvíjajú tvorivé myslenie každého jedinca od útleho veku, podnecujú záujem o výtvarné umenie, výtvarnú kultúru a jej hodnoty. Teoretické programy v múzeách a galériách sa zameriavajú na priblíženie vystavených exponátov prostredníctvom lektorského výkladu ale aj formou besedy či prednášky, ktoré poskytnú hlbší pohľad vo vybranej

oblasti z dejín umenia. Praktické programy vychádzajú z teoretických poznatkov, ale ich hlavným cieľom je praktická oblasť činnosti. Tvorivé dielne či ateliéri sa zameriavajú na praktický rozvoj tvorivých schopností a zručností mladých ľudí, na základe priameho styku s umeleckými dielami prezentovanými v expozíciách a výstavách. Celý proces vychádza z identifikácie a analýzy estetických a umeleckých kategórií skúmaných diel a následnej vlastnej tvorivej aktivity. Takýmto spôsobom sa vytvára vhodná atmosféra na zmysluplný rozvoj vlastných myšlienok prirodzenou formou¹¹.

Ale netreba zabúdať na oblasť národnej a lokálnej umeleckej edukácie. Tá je prezentovaná aj ľudovou kultúrou a remeslom. Štátny vzdelávací program umožňuje školám tvoriť vlastný vzdelávací program, v ktorom sa môžu zamerať na lokálne a regionálne témy ako sú tradičná ľudová kultúra. Centrá remesiel ÚEUV-u ponúkajú tvorivé vyučovanie prostredníctvom tvorivých dielní a to v čase školského výchovno-vzdelávacieho procesu. Pre školy ponúkajú zážitkovú formu vzdelávania, ktorou môžu doplniť vyučovanie predmetov výtvarného charakteru, ale aj estetickú výchovu. Jedná sa vyučovanie s interaktívnym zážitkom. Tkáčske, drotárske, rezbárske, hrnčiarske a iné dielne sú priestorom, kde sa žiaci dozvedajú o minulých aj súčasných podobách remesla a vyskúšajú si vyrobiť niečo vlastnými rukami.

Ľudová kultúra a remeselná výroba sú naším kultúrnym národným bohatstvom, ktoré je potrebné naďalej šíriť prostredníctvom rôznych interaktívnych a aktivizujúcich foriem, metód, kurzov a projektov. Možností je mnoho ako využiť tradičnú ľudovú kultúru a jej výtvarne prvky. Našou úlohou je v prvom rade tvorivo rozvinúť kultúrne dedičstvo v novej podobe či forme. Skúmaním dokumentov a generačných poznatkov, „prehodnotením“ dedičstva a následným vytvorením výtvarného artefaktu, ktorý v sebe nesie odkaz minulosti v novej podobe. Podpora vzdelávacích aktivít orientovaných na tvorbu vzťahu mládeže k tradícií je krokom k uvedomeniu si vlastnej identity v multikulturálnej dobe.

Záver

Škola je začiatkom reťazca osvojovania si gramotnosti, ktorý by mal pokračovať v koncepcii celoživotného vzdelávania. Výchova umením ponúka možnosť kontaktu s minulosťou i budúcnosťou a so stretnutím a pochopením rôznych kultúr, čo je v dnešnej dobe nevyhnutné pre vzdelanosť ale aj vzájomnú toleranciu ľudstva. Umenie umožňuje naplňať myšlienku sebazdokonaľovania a tým aj *celoživotné vzdelávanie* v každom veku človeka. A tiež myšlienku *vzdelania pre všetkých* bez rozdielu.

¹¹ B. Šupšáková a kol., *Vizuálna kultúra a umenie v škole*, Digit, Bratislava 2004.

Summary

Global education in the age of cultural change and art education

This paper addresses the issue of global education in the multicultural society and art education. Art is unique in our lives need a source of knowledge about man, nature and culture. Contact the art is of great importance in shaping the personality of the individual. The new concept model of education through art based on the needs of today's society requires a new way of art education. Creative strategy, concept art education is related to creativity, originality and new learning opportunities in the educational process, pointing to self-realization of man, man is able to navigate in a mixture of multicultural and global influences, capable of humanistic thinking and acting.